

AIDE MEMOIRE
BANKAS FONDA TEHNISKĀS PALĪDZĪBAS MIŠIJA VALSTS IZDEVUMU PĀRBAUDES
UN VALSTS FINANŠU PĀRVALDES JAUTĀJUMOS
2007. GADA 11. – 22. JŪNIJS

Ievads

Pēc Finanšu ministrijas lūguma Bankas fonda grupa¹ apmeklēja Rīgu 11. – 22. jūnijā, lai pārbaudītu valsts izdevumus, piedāvātu izdevumu racionalizācijas iespējas un novērtētu valsts finanšu pārvaldes progresu (tai skaitā stratēģisko plānošanu, programmu un izpildes budžeta izstrādi un Vidējā termiņa izdevumu struktūras īstenošanu). Grupai bija plašas apspriedes ar Finanšu ministriju, Izglītības un zinātnes ministriju, Veselības ministriju, Labklājības ministriju, Satiksmes ministriju, Lauksaimniecības ministriju, Ekonomikas ministriju, Reģionālās attīstības un pašvaldību ministriju, Valsts Kanceleju un citām institūcijām. Mēs esam ļoti pateicīgi par atklātajām pārrunām un mūsu Latvijas kolēģu viesmīlību. *Aide Memoire* sniedz kopsavilkumu par misijas galvenajiem atklājumiem.

Svarīgāko vēstījumu un politikas ieteikumu kopsavilkums

- 1. vēstījums: Pašreizējie algu un fiskālās politikas plāni nav savienojami ar augstas inflācijas un tekošo kontu deficīta samazināšanu, tādējādi padarot ekonomiku ļoti uzņēmīgu pret izmaiņām tirgus noskaņojumā. Dažādas ārpusbudžeta fiskālās aktivitātes rada papildu pieprasījuma spiedienu, vienlaikus radot ievērojamus fiskālos riskus.*
- 2. vēstījums: Noteiktām valsts sektora darbinieku grupām apstiprinātie lielie algu palielinājumi izraisa papildu ražošanas tēriņus, radot papildu risku jau tā pārmērīgajam privātā sektora algu pieaugumam, rada šķēršļus jaunas darba algu sistēmas ieviešanai valsts iestāžu kalpotājiem un ir nevajadzīgi cilvēku noturēšanai valsts sektorā. Bailes no migrācijas šķiet pārspīlētas.*
- 3. vēstījums: Vidējā termiņa izdevumu struktūras ieviešana ir apsveicama, bet tās sākums ir cietis no nopietnām problēmām. Stratēģiskā plānošana ir nobīdīta jaunu iniciatīvu virzienā uz kārtējo programmu rēķina, un tā vēl nav atbilstoši integrēta VTIZ (vidējā termiņa izdevumu struktūrā). Fiskālajiem plāniem pēc 2008. gada trūkst ticamības, jo nav konkrētu politikas plānu pamata tēriņu fiksēšanai.*
- 4. vēstījums: Valsts ieguldījumiem nav noteiktas atbilstošas prioritātes centrālās vai vietējās valdības līmenī, spēja racionāli absorbēt ES līdzekļus šķiet pārvērtēta, un ieguldījumi, ko nefinansē ES, tiek pārvietoti ārpus budžeta, lai izvairītos no tēriņu un aizņemšanās ierobežojumiem, tā samazinot caurskatāmību.*
- 5. vēstījums: Nepieciešams ievērojami paaugstināt Finanšu ministrijas ietekmi. Konkrēti, nepieciešams stiprināt FM lomu VTIZ pamata parametru noteikšanā, stratēģisko plānu izvērtēšanā un programmu un izpildes budžetu virzīšanā. Turklāt FM būtu jāpiešķir saskatāmāka loma PPP (Valsts un privāto partnerību) vērtības par naudu un fiskālā riska novērtējumu atbalstīšanā un lielo projektu izmaksu un ieguvumu analīzē. Šīm izmaiņām būtu jāseko FM papildu jaudu attīstības programmai.*
- 6. vēstījums: Pastāv ievērojama iespēja paaugstināt tēriņu efektivitāti veselības un izglītības sektoros, vienlaikus uzlabojot pakalpojumu sniegšanas kvalitāti un objektivitāti. Ievērojams progress šajās jomās, domājams, ir atkarīgs no plānotās administratīvi teritoriālās reformas un turpmākām izmaiņām starpvaldību fiskālo attiecību sistēmā.*

¹ Grupā vadīja Thomas Laursen, un tajā ietilpa Paulina Holda, Holger Kray, Anton Marcincin, Michael Meraugh, Bernard Myers, Truman Packard, Irina Ramniceanu, Pia Schneider, Kārlis Šmits (Pasaules Banka), Alejandro Simone (Starptautiskais Valūtas Fonds) un Lynne McKenzie (konsultants).

- *Veselības jomā nepieciešams racionalizēt slimnīcu sektoru, veicot apvienošanu un slēdzot nevajadzīgās iestādes, un mainīt pakalpojumu sniedzēju samaksas sistēmu, lai atbalstītu racionalizācijas plāna īstenošanu ar finansiāliem stimuliem.*
- *Pamata un vidējās izglītības jomā jālikvidē centralizētie ierobežojumi attiecībā uz klases lielumu, personāla atlasi un mācību slodzi; nepieciešams konsolidēt vispārējās vidējās izglītības un vidējās profesionālās izglītības pārvaldi un finansēšanu; skolotāju algas vairs nevajadzētu finansēt tieši no budžeta, bet tā vietā tām jābūt pamatotām uz katrā līmenī uzņemto skolēnu skaita (bez korekcijām atkarībā no klases lieluma un citiem faktoriem); un skolu veiktspēju nepieciešams pārraudzīt centralizēti, centralizējot arī pārvaldes ieviešanu to skolu veiktspējas uzlabošanai, kuros sekmes neatbilst standartam. Attiecībā uz augstāko izglītību, nepieciešams konsolidēt universitātes pārvaldi visām fakultātēm; augstākās izglītības finansējumam jāvirzās uz galvasnaudas finansēšanu, konverģējot finansējuma stundas uz vienu studentu pašās institucionālās grupās; un jānodrošina centralizēts finansējums, lai izstrādātu neatkarīgu akreditāciju un atbalstītu konkurētspējīgu programmu inovāciju stimulēšanai un augsta veikuma atalgošanai.*

7. vēstījums: Citos pārbaudītajos sektoros izdevumu taupīšanas galvenais potenciāls ir pāreja atpakaļ uz pensiju un citu sociālo pabalstu indeksāciju tikai uz cenu inflācijas pamata. Nelielus ieguvumus var dot arī sociālās palīdzības pabalstu mērķu noteikšanas uzlabošana un administrēšana. Maz iespēju fiskāliem ietaupījumiem ir lauksaimniecībā, kur Vienotās lauksaimniecības politikas īstenošana valsts mērogā ir viena no racionālākajām un izmaksu ziņā zemākajām starp jaunajām Dalībvalstīm.

Lai pievērstos tiešajiem stabilitātes apsvērumiem, pirmais un labākais risinājums būtu kārtējo tēriņu samazināšana, tai skaitā darba algu un darbinieku pieņemšanas iesaldēšana 2007. – 2010. gadā un pāreja uz pensiju indeksāciju tikai uz CPI pamata, apvienojot ar jaunu kapitāla tēriņu tempa palēnināšanu. Tajā ietilpst ārpusbudžeta fiskālo aktivitāšu apcirpšana un visu privatizācijas ieņēmumu uzkrāšana. ES nefinansētā kapitāla tēriņu apcirpšana ir īpaši svarīga, jo tā rada lielākus fiskālos ietaupījumus, mazākus parādu vai nosacīto saistību uzkrājumus un prasa mazāku rūpīgas pārbaudes apjomu izmaksu un ieguvumu ziņā. Kārtējo tēriņu samazināšana apvienojumā ar kapitāla tēriņu samazināšanu varētu radīt īstermiņa ietaupījumus 3-4% apmērā no IKP, atkarībā no izvēlētajām iespējām. Tajā pašā laikā valdībai būtu iespējamā mērā jāuzstāj uz lielākas pieejamo ES līdzekļu daļas izmantošanu paredzēto reformu atbalstīšanai, ieskaitot pašvaldību reformu un izglītības un veselības aprūpes sektoru racionalizāciju, kas var radīt papildu ietaupījumus vidējā termiņā.

Lai gan tēriņu samazināšanai vajadzētu būt augstākajai prioritātei, var būt nepieciešama arī ieņēmumu celšana. Plāni par minimālo ienākumu sliekšņa pacelšanu iedzīvotāju ienākuma nodokļa nolūkos un PVN likmes samazināšana atsevišķiem pakalpojumiem būtu jāpiebremzē, un varētu būt attaisnojama akcīzes nodevu tālāka paaugstināšana par alkoholu, tabaku un tādām luksusa precēm kā dārgas automašīnas. Var būt vērts apsvērt arī citus nodokļu pasākumus privātā patēriņa samazināšanai, it sevišķi tad, ja tas finansēts no kredītiem un hipotekāriem aizņēmumiem.

Makroekonomiskais un fiskālais konteksts

1. *Pagājušo desmit gadu laikā Latvija ir spērusi lielus soļus savos centienos izlīdzināt ienākumu atšķirību ar Rietumeiropu. Ekonomisko izaugsmi ir stiprinājusi kapitāla padziļināšana un uzlabota faktoru izmantošanas efektivitāte, kamēr bezdarbs ir krasī samazinājies līdz zemiem līmeņiem. Turklāt visā šajā periodā ir uzturēta makroekonomiskā stabilitāte ar zemu valsts parādu līmeni un Latvijas Bankas oficiālo rezervju ievērojamu uzkrājumu.*

2. *Tomēr pēdējo trīs gadu laikā ekonomika ir ievirzījusies nelīdzsvarotā un nenoturīgā izaugsmes trajektorijā, paplašinot nekārtīgas korekcijas riskus ar nozīmīgām ekonomiskām un sociālām izmaksām. Pārkaršanas bažas ir acīm redzamas iekšzemes pieprasījuma straujajā tempā, kas tālu pārsniedz ekonomikas piedāvājuma iespējas, ļoti lielos tekošo kontu deficītos un strauji augošajā inflācijā un darbaspēka izmaksās. Tā rezultātā ārējais parāds ir pieaudzis līdz ļoti augstiem līmeņiem, un bilancēs ir paaugstinājušās valūtas neatbilstības. Vienlaikus ir pasliktinājusies konkurētspēja. Uz paplašināšanos orientēta fiskālā politika ir saasinājusi pārkaršanas spiedienu. Šo tendenču turpināšanās*

rada risku piedzīvot smagu un ilgstošu izaugsmes kritumu, kam var sekot smagas aktīvu cenu, tai skaitā, valūtas kursu korekcijas. Šos riskus ilustrē nesena spiediena valūtas tirgū 2007. gada martā.

3. Valdības inflācijas novēršanas plāns ir pirmais nozīmīgais solis smagā pārkaršanas spiediena risināšanā, bet steidzami ir nepieciešama noteiktāka politikas reakcija, lai atjaunotu uzticību un samazinātu iekšējā un ārējā līdzsvara trūkumu. 2007. gada maijā apstiprinātā VTIZ ir orientēta uz līdzsvarotu budžetu 2007. – 2008. gadā (salīdzinot ar nelielu deficītu 2006. gadā) un nelielu aktīvo saldo 2009. – 2010. gadā, bet fiskālā pozīcija, kas ir tā pamatā, turpina būt vaļīga, un būtiski fiskālie riski izraisa turpmākas bažas. Lai gan pēdējā fiskālajā bilancē ir paredzēti nelieli uzlabojumi, fiskālās politikas ietekmi uz reālo ekonomiku slēpj potenciālu pārsniedzošas izaugsmes turpināšanās, palielināta ES līdzekļu ieplūšana, apjomīgi privatizācijas ieņēmumi un daudzas ārpusbudžeta fiskālās aktivitātes, tai skaitā infrastruktūras ieguldījumi, kas tiek finansēti ar īpašu mehānismu vai valsts un privāto partnerību palīdzību, un slimnīcu un centralizētās siltumapgādes sektoru aizņēmumi. Turklāt valdības apstiprinātās prioritātes papildu tēriņiem no ES finansētiem projektiem neatstāj telpu citām ierindas ministriju konstatētām prioritātēm un nomāc tēriņus par esošajām programmām 2009. – 2010. gadā līdz nereāliem līmeņiem, jo trūkst politisku plānu un pasākumu to atbalstam. It sevišķi lielais valsts sektora darba algu palielinājums nav ne īstenojams, ne garantēts, un tas rada nepareizu signālu citiem darba tirgus dalībniekiem. Pastāv arī par plānotajiem augstāko privatizācijas ieņēmumu, tai skaitā no Lattelekom pārdošanas, pilnīgas vai daļējas iztērēšanas risks.

4. No fiskālā viedokļa pretenciozai un ilgstošai fiskālajai korekcijai būtu jākalpo par pārkaršanas spiediena izlīdzināšanas stūrakmeni. Ievērojams sākotnējs uzlabojums Valdības finansiālajā nostājā ir nepieciešams, lai mainītu iepriekšējo gadu ievērojamo fiskālo stimulu (SVF novērtē tā apjomu ap 4% apmērā no IKP un iesaka paaugstināt orientējošo vispārējo valdības aktīvo saldo līdz 2¼% šajā gadā un turpmāk līdz 4% IKP 2008. – 2009. gadā). Lai gan nepieciešamo fiskālo korekciju lielumu ir grūti aplēst, grupa pilnībā atbalsta nepieciešamību pēc šāda lieluma korekcijas. Ņemot vērā kontu izaugsmi un ieņēmumu prognozes, tas varētu nozīmēt nepieciešamību atrast tēriņu ietaupījumus ap 1½ – 2% apmērā no IKP 2007. gadā un vismaz 3½% apmērā no IKP katrā no nākamajiem diviem gadiem, salīdzinot ar 2006. gada rezultātiem. Ja līdzsvara trūkums turpināsies, 2010. gadā var būt nepieciešami papildu ietaupījumi. Tas prasīs fiskālo tēriņu iegrožošanu, daļēji īstenojot apstiprinātos izdevumus īsā termiņā un īstenojot strukturālas reformas, kas rada kārtējo tēriņu efektivitātes uzlabojumus vidējā termiņā.

5. Uz šī fona grupas galvenais uzdevums bija apzināt izdevumu racionalizācijas iespējas, lai sasniegtu šos vispārējos valdības aktīvā saldo mērķus. Grupa pārskatīja valdības tēriņus, koncentrējoties uz lielākajiem tēriņu sektoriem, kas aptver vairāk nekā 80% budžeta tēriņu, ieskaitot izglītību, veselību, sociālo labklājību un vispārējos sabiedriskos pakalpojumus, un konkrētām budžeta jomām, kas pēdējos gados ir pieredzējušas lielus faktisko tēriņu pieaugumus, it sevišķi algu sarakstiem un kapitāla tēriņiem. Šajā kontekstā grupa ir arī apzinājusi reformas un pārskatījusi institucionālu struktūru, lai sniegtu ieteikumus valsts tēriņu efektivitātes palielināšanai un valsts finanšu ilgtspējai vidējā termiņā.

Vispārējās efektivitātes apsvērumi

6. Ņemot vērā IKP tuvu pie 40%, Latvijas valdības lielums nav ne liels, ne mazs, salīdzinot ar pārējām ES valstīm, bet pēdējos gados tas ir audzis. 2004. – 2006. gadā vispārējie valdības tēriņi katru gadu faktiski ir auguši par gandrīz 14%, krietni pārsniedzot faktiskā produkcijas pieauguma apjomu. Tas kontrastē, piemēram, ar Igauniju. Tēriņu pieaugums galvenokārt koncentrējies uz veselību (40% nomināls pieaugums 2006. gadā), saimnieciskajām lietām² (attiecīgi, 33% un 23% 2004. un 2005. gadā), aizsardzību (25% 2004. gadā) un izglītību (21% 2005. gadā). Rezultātā valsts tērē uz vispārējiem sabiedriskiem pakalpojumiem vairāk, nekā Lietuva vai Igaunija (5,1% IKP, attiecīgi salīdzinot ar 4,4% un 2,7% IKP), kā arī uz saimnieciskajām lietām un izglītību. Polija un Slovēnija ir divas vienīgās jaunās dalībvalstis, kas izglītībai tērē vairāk nekā Latvijā.

² Saimnieciskajās lietās ietilpst arī lauksaimniecība, enerģija, ražošana un citas nozares, kā arī pētniecība un attīstība.

7. **Latvija ir starp vadošajiem tērētājiem kolektīvā patēriņa ziņā:** vidējie tēriņi 10% apmērā no IKP 2005. – 2006. gadā ir augstāki nekā Igaunijā (8,5%) vai Lietuvā (7,8%). Latvijas valsts algu sarakstu līmenis gandrīz sasniedz ES15 vidējo rādītāju un atrodas starp abu pārējo Baltijas valstu līmeni un krievi augstāk, piemēram, par Čehijas Republikas rādītāju. Lai gan subsīdijas bija nelielas (līdzīgā lielumā kā abās pārējās Baltijas valstīs), fiksētie ieguldījumi bija daudz zemāki (2,3% IKP pretstatā 3,8% IKP Igaunijā un 3,1% IKP Lietuvā). Lielie algu palielinājumi valsts sektorā nav atbilstuši darba ražīguma pieaugumam, un tie ir veicinājuši ievērojamu pārkumu pār vidējām darba algām privātajā sektorā.

8. **Veselības un izglītības produktivitātes paviršs salīdzinājums ar ieguldījumu liek domāt, ka Latvija neizmanto savus resursus vislabākajā veidā.** Piemēram, neraugoties uz valsts augstajiem izdevumiem stacionāro pacientu aprūpei, kas ir daudz augstāka nekā Igaunijā vai Višegradas valstīs, veselīgas dzīves prognozes Latvijā ar 63 gadiem 2002. gadā bija zemākās Eiropā. Arī augstais izglītības budžets neliedza valstij ierindoties PISA 2003 zemāk par OECD vidējo līmeni trijos no četriem kritērijiem (matemātika, problēmu risināšana un zinātne) un ORCD vidējā līmenī lasīšanā. Latvija ierindojās 23. vietā no 40 dalības valstīm, no kurām daudzas tērē izglītībai daudz mazāk. Augstie tēriņu līmeņi un salīdzinoši vājie rezultāti veselībā un izglītībā šķiet norādām uz nozīmīgu tēriņu efektivitātes trūkumu un liek domāt, ka Latvija varētu tērēt daudz mazāk, tai pašā laikā uzlabojot savus rezultātus.

9. **Valdības vidējā termiņa fiskālie plāni izraisa bažas par valsts finanšu kvalitātes turpmāku pasliktināšanos.** VTIZ paredz nelielu ieņēmumu samazināšanos (kā IKP daļu), kas īpaši atspoguļo sociālās nodrošināšanas iemaksu pakāpenisku novirzīšanu finansētajam pīlāram, "pamata" budžeta tēriņu nominālu iesaldēšanu 2009. – 2010. gadā (kas nozīmē šo tēriņu kā IKP daļas krasu samazinājumu) un "attīstības budžetu, kurā ietilpst jaunu politikas iniciatīvu palielinājums no 5% IKP 2007. – 2008. gadā līdz vairāk nekā 8% IKP 2010. gadā. (Tai skaitā ir ES finansētās programmas, ar NATO saistītie tēriņi un valsts sektora darba algu palielinājumi).

10. **It sevišķi lielais valsts sektora algu palielinājums ir izspiedis papildu produktīvu tēriņu fiskālās iespējas,** kas vērstas uz kadru un fiziskā kapitāla stiprināšanu un Latvijas novatorisko jaudu palielināšanu. Lai gan kadru mainība valsts sektorā ir visai augsta (daļēji atspoguļojot palielo atšķirības starp sektoriem un iestādēm), vidējās algas ir augstas, un dāsnie pabalsti padara pievilcīgu darbu valsts sektorā. Nekas neliecina par pārmērīgu personāla aizplūšanu uz privāto sektoru vai uz ārvalstīm.³ Lielie algu palielinājumi konkrētām valsts darbinieku grupām grauj valsts dienesta algu reformas plānus un risku pārņemšanu uz privāto sektoru, kur algas jau tagad aug daudz ātrāk par ražīgumu. Varētu brīnīties arī par to, vai paredzētais ES finansētā kapitāla tēriņu tempa paātrinājums atbilst Latvijas spējai efektīvi absorbēt šos resursus produktīvos ieguldījumos un darba tirgu nostiprināšanā, tai skaitā celtniecības sektorā.

Iespējamie efektivitātes ieguvumi un ietaupījumi pārbaudītajos svarīgākajos sektoros

11. **Lai gan mērenāka algu pieauguma valsts sektorā un kapitāla tēriņu paplašināšanās tempa panākšanai vajadzētu būt augstākajām prioritātēm,** un tās var radīt ietaupījumus 3-4% IKP apmērā, grupa izskatīja arī citas tēriņu racionalizācijas iespējas, kas vērstas uz turpmāku fiskālo ierobežojumu atbalstīšanu un tēriņu efektivitātes paaugstināšanu vidējā termiņa perspektīvā. Šķiet skaidrs arī tas, ka pašreizējā vidē nav iespējama sociālās apdrošināšanas iemaksu likmju pazemināšana, it sevišķi tad, ja nesēnā indeksācijas maiņa netiek atcelta. 1. Pielikumā ir dots īstermiņa un vidējā termiņa izdevumu racionalizācijas iespēju kopsavilkums un uzskaitīti iespējamie ietaupījumi galveno pasākumu rezultātā. Tie tiks sīkāk aprakstīti turpmākajās nodaļās.

Algu saraksts

12. **Valdības algu saraksts pēdējos gados ir strauji palielinājies.** Konsolidētā valdības informācija liek domāt, ka algu saraksts no 2002. gada reāli ir vidēji pieaudzis par aptuveni 14%, un sagaidāms, ka 2007. gadā tas sasniegs 8% IKP. Globālās vispārējās valdības nodarbinātības līmenī atbilstoša informācija no tiešiem valdības avotiem nav pieejama, ņemot vērā to, ka nav vienas institūcijas, kas atbildētu par attīstības pārraudzību šajā jomā. Informācija ir pieejama tikai no Latvijas Statistikas Pārvaldes, un tā

³ Piemēram, izglītībā 2006./2007. mācību gadā ziņots tikai par 250 vakancēm.

liek domāt, ka lielāko daļu šī palielinājuma ir virzījusi straujā darba algu celšana. Saskaņā ar šīm ziņām, nodarbinātība valsts sektorā pēdējo piecu gadu laikā ir augusi par aptuveni 3% gadā.

13. Algu saraksta budžetā noteiktā definīcija sniedz tikai daļēju priekšstatu par algu attīstību valsts sektorā. Algu saraksts neaptver lielāko daļu veselības sektora, jo gandrīz visas valstij piederošās medicīniskās iestādes tiek uzskatītas par privātiem pakalpojumu sniedzējiem, un maksājumi tām tiek klasificēti kā preču un pakalpojumu nodrošinājums. Informācijas iekļaušana par budžeta finansēto medicīnisko iestāžu algu sarakstiem paaugstinātu algu sarakstus apmēram par 1,1% IKP. Algu pieaugums medicīniskajās iestādēs 2005. – 2006. gadā vidēji ir bijis ap 24%. Turklāt nav iekļauti arī vairāki valsts dienesti, ko arī tie tiek uzskatīti par pakalpojumu sniedzējiem, bet to lielums ir salīdzinoši mazs attiecībā pret veselības aprūpes iestādēm. Citi netieši informācijas avoti, kā Eurostat, liek pieņemt, ka algu saraksts varētu sasniegt pat 10% IKP.

14. Lai gan tiek iebilsts, ka lielos algu paaugstinājumus ir izraisījis privātā sektora konkurences spiediens, pierādījumi tam ne tuvu nav izšķiroši. Statistikas pārvaldes pārskati liek domāt, ka valsts sektora algas par 25-30% pārsniedz privātā sektora līmeņus, un pieļauj arī otrādu iespēju, proti, ka valsts sektora algu pieaugums var būt izdarījis spiedienu uz darba algām privātajā sektorā. Latvijas valsts sektorā pastāvošā darba koplīguma struktūra un anekdotiskie mājieni par to, ka augsti apmaksātie privātā sektora darbinieki ir pametuši privāto sektoru (tai skaitā finanšu sektoru), lai strādātu valdībā, norāda uz to. Visbeidzot, nav nekādu pierādījumu par valsts sektora personāla, it sevišķi medmāsu un skolotāju, aizplūšanu no valsts labākas samaksas meklējumos, kā tas bieži tiek apgalvots, lai attaisnotu lielos algu paaugstinājumus valsts sektorā. Piemēram, skolotāju amata vakancu skaits ir salīdzinoši neliels, un veselības sektorā medmāsu kopējais skaits nav samazinājies vai ir samazinājies ļoti niecīgā mērā.

15. Turklāt, skatoties uz salīdzināmām valstīm un lielākajiem nodarbinātības sektoriem, var domāt, ka algu saraksta līmenis Latvijā ir salīdzinoši augsts. Valdības algu daļa budžetā ir salīdzinoši augstā līmenī, salīdzinot ar Igauniju un ES15, un kopš 2000. gada tas ir strauji pieaudzis. Tādu lielo valdības sektoru kā izglītība, veselība un valsts pārvalde algu līmeņu salīdzinājums ar nozaru algām atklāj, ka valsts pārvaldes algu attiecība pret nozaru algām Latvijā ir visaugstākā no salīdzinātajām valstīm. Turklāt ir norādes uz pārāk augstu štata vienību skaitu gan veselības, gan izglītības sektorā un bažas par funkciju pārklāšanos valsts pārvaldē, ko apstiprina nesenā iniciatīva par funkcionālu auditu, un tas liek domāt, ka liekās štata vienības valsts dienestos palielina straujās algu palielināšanas radītās problēmas.

16. Šajā sakarā grupa iesaka: (i) ieviest algu un kadru pieņemšanas iesaldēšanu valsts sektorā; (ii) nodrošināt konsekventas algu un nodarbinātības politikas piemērošanu visā valsts sektorā un tās atbilstību piesardzīgiem vispārējiem budžeta iegrožojumiem; (iii) izvairīties no valsts sektora algu automatiskas indeksācijas, pieaugot privātā sektora vidējām algām; (iv) likvidēt liekās štata vienības valsts sektorā, samazinot darbinieku skaitu; (v) uzlabot kontroli un informāciju par algām un nodarbinātību visā valsts sektorā un padarīt budžeta algu saraksta skaitļus caurskatāmākus, iekļaujot tajos visu vispārējo valdības darbinieku atalgojumu.

Kapitāla izdevumi

17. Arī kapitāla izdevumu pieaugums pēdējos gados ir veicinājis ekonomikas pārkaršanas problēmas. Kapitāla tēriņi ir palielinājušies no aptuveni 3% IKP 2004. gadā līdz aptuveni 5% IKP 2006. – 2007. gadā, un vidējā termiņa fiskālie plāni paredz turpmāku pieaugumu, lielā mērā sakarā ar ES fondu palielinātu pieejamību 2007. – 2013. gadā. ES nefinansētiem ieguldījumu projektiem pieejamie ierobežotie resursi ir noveduši pie bažas izraisošās dažādu ārpusbilances finansēšanas shēmu izmantošanas tendences (garantijas, aizkavēta finansējuma shēmas, PPP) liela mēroga kapitāla izdevumu projektu uzsākšanai, slēpjot to fiskālo ietekmi un caurskatāmību un samazinot rūpīgas pārbaudes prasības.

18. Daži ES nefinansēti liela mēroga ārpusbudžeta ieguldījumi, it sevišķi pašvaldību līmenī, samazina caurskatāmību un rada nozīmīgas nosacītās saistības. Stingri aizņēmumu ierobežojumi zemākajām valdības struktūrām un ierobežota līdzekļu pieejamība ES nefinansētiem ieguldījumu projektiem ir novedusi pie bažas izraisošās dažādu PPP finansēšanas shēmu meklēšanas tendences liela mē-

roga projektu uzsākšanai transporta sektorā. Šādu izdevumu pilnu fiskālo ietekmi ir grūti noteikt ticamu datu trūkuma dēļ, bet kopējās izmaksas tikai par Dienvidu tiltu Rīgā vien ir sagaidāmas vairāk nekā 450 miljonu latu apmērā (ņemot vērā ierosināto otrās kārtas finansējumu). Tāpat, saskaņā ar 2007. gada likumu par valsts budžetu (15. pielikums), 2007. gadā plānots izdot valsts garantijas vairāk nekā 142 miljonu latu apmērā, un nozīmīga to daļa tiks novirzīta uz jauniem kapitāla izdevumiem slimnīcu sektorā. Turklāt dažas pašvaldības ir izmantojušas ārpusbilances finansējumu ES finansētu projektu līdzfinansējuma nodrošināšanai centralizētajā siltumapgādē. Lai gan pēdējo fiskālā ietekme ir paredzama neliela, tā var ievērojami palielināt ilgtermiņa riskus, ja šādu praksi kopēs citas pašvaldības. Šīs ārpusbudžeta šķietami fiskālās aktivitātes rada fiskālu risku, jo tās patiesībā rada fiskālas saistības. Risks ir tas, ka valdības vēlme izvairīties no ziņošanas par tiešajām saistībām var padarīt to aklu pret turpmākiem fiskāliem riskiem un izmaksām. Ņemot vērā pienācīgas aizsardzības trūkumu valsts un pašvaldību līmenī, nevienu liela mēroga PPP projektu nedrīkstētu uzsākt, kamēr nav noteikta skaidra institucionālā struktūra, kas nodrošinās pienācīgu uzskaiti un vērtēšanu, tai skaitā visu nosacīto saistību atklāšanu pilnā apjomā.

19. Daudzos gadījumos tiek izmantoti kapitāla pārskaitījumi no valsts budžeta pašvaldībām kā stimulēšanas mehānisms plašāku politisku mērķu atbalstam (piemēram, teritoriālās administratīvās reformas īstenošana). Lai gan administratīvās reformas īstenošana ir ļoti svarīga fiskālo ietaupījumu panākšanai izglītības un veselības sektorā, pieaugošās kapitāla izdevumu subsīdijas pašvaldībām prasa Reģionālās attīstības ministrijai un pašvaldībām uzņemties aktīvāku lomu, lai nodrošinātu šo līdzekļu efektīvu izmantošanu.

20. Grupa iesaka palēnināt papildu kapitāla tēriņu tempu. Grupa uzskata, ka kapitāla tēriņi būtu pastāvīgi jāapcērp aptuveni par 1% IKP 2007. – 2010. gadā. Jākoncentrējas uz ārpusbudžeta un ES nefinansēto ieguldījumu ierobežošanu, kam varētu būt lielāka fiskālā ietekme (ja tēriņi nav saskaņoti ar ES grantu ieplūdi), rezultātā panākot mazākus parādus vai nosacītās saistības un samazinot necaurskatāmu un vāji pārbaudītu ieguldījumu risku. Tāpat maz ticams, ka Latvija var efektīvi absorbēt papildus ES finansētus projektus ierindas ministriju un VTIZ paredzētajā tempā. Turklāt visu ieguldījumu projektu periodiskā izmaksu ietekme atbilstoši jāatspoguļo vidējā termiņa fiskālajos plānos. Visbeidzot, privatizācijas ieņēmumi (virs 2007. gada budžetā paredzētajiem, tai skaitā no plānotās Lattelekom pārdošanas, kas nav iekļauti 2008. – 2010. gada VTIZ) jāietaupa, lai izvairītos no jebkāda papildu fiskālā impulsa.

21. Nepieciešams pastiprināt kapitāla izdevumu novērtēšanu visos līmeņos. Ieguldījumu plānu rūpīgas pārbaudes pakāpe dažādos izpildes dienestos ievērojami atšķiras. Lai gan liela mēroga ES finansēti projekti tiek vērtēti gan nacionālajā, gan ES līmenī, no privatizācijas ieņēmumiem vai ārpusbudžeta šķietami fiskālām aktivitātēm finansētie kapitāla izdevumi praktiski netiek pakļauti pārbaudei. Turklāt ļoti ierobežotā finansējuma un pienācīgas iepriekšējas iespēju izpētes un izmaksu ieguvumu analīzes veikšanai pieejamām ierobežotām jaudām daudzi ES nefinansēti ieguldījumu projekti tiek īstenoti bez pienācīgas analīzes. Attiecībā uz ES finansētiem projektiem transporta sektorā grupa iesaka izmantot tādu diskonta likmi, kas ir augstāka par pašlaik izmantoto 5% faktisko diskonta likmi, lai nodrošinātu to, ka tiek izvēlēti tikai projekti ar augstu iekšējo atdeves likmi.

Veselība

22. Ir iespējams ievērojami uzlabot efektivitāti un kvalitāti veselības aprūpes nodrošināšanas jomā. Salīdzinot ar citām Centrāleiropas valstīm, Latvija atpaliek veselības sektora modernizācijas plāna īstenošanā. Tā rezultātā Latvijas veselības sektors uzrāda salīdzinoši vāju veselības rezultātu līmeni ar ievērojami lielākiem resursiem, nekā citās Centrāleiropas valstīs un salīdzināmās mazajās valstīs. Salīdzinot ar efektīvākiem veselības sektoriem, Latvija ziņo par lielāku slimnīcu un gultu skaitu, augstāku poliklīniku skaitu, personāla nepareizu sadali pa objektiem, liekām štata vienībām Veselības ministrijā, pakalpojumu sniedzēju veicinātu pieprasījumu pēc aprūpes, ko izsaka augstākais hospitalizācijas līmenis un ilgs vidējais hospitalizācijas laiks, kā arī salīdzinoši augstais ambulatoro pacientu apmeklējumu biežums. Šis sektors uzrāda augstas tuberkulozes un bērnu mirstības līknes, zemu profilaktisko aprūpi vēža noteikšanā, augstu alkoholisma, smēķēšanas, traumatisma un dzīvesveida izraisītu slimību līkni un salīdzinoši zemu mūža sagaidāmo ilgumu, kas viss norāda uz standartam neatbilstošu aprūpes kvalitāti un ievērojamu profilakses uzlabošanas apjomu ar dārgām izmaksām saistītu saslimšanu ierobežošanai.

23. Tā kā slimnīcu sektors ir ievērojami neefektīvāks, hospitalizēto pacientu aprūpei Latvija tērē vairāk nekā citas valstis. Valsts budžets ir pārvedis ap 70% veselības līdzekļu no valsts avotiem hospitalizēto pacientu aprūpei un neatliekamajai palīdzībai. Augstie tēriņi pakalpojumiem ir izspieduši tēriņus kapitālam un apkopes izmaksām. Ieguldījumi dārgās medicīnas tehnoloģijās un daudzkārtēja, decentralizēta farmaceitisko preču iepirkšana ir svarīgākie izmaksu virzītāji visā pasaulē, un tos nepieciešams stingri regulēt, lai kontrolētu ar tiem saistīto finansiālo risku.

24. Pašreizējā pakalpojumu sniedzēju maksājumu sistēma rada negatīvus stimulus, kas palēnina veselības sektora racionalizācijas plānu izpildi. Maksājumi pēc pacientu skaita privātiem veselības aprūpētājiem (PVA), maksājumi speciālistiem par katru epizodi un maksājumi slimnīcām par gultas dienu ar korekciju par katru epizodi tika saglabāti pārāk ilgi. Šo situāciju vēl vairāk saasina tarifu aprēķināšana, pamatojoties uz jaudām, nevis efektīvāko pakalpojumu sniedzēju izmaksām par vienību. Turklāt atbrīvojums no līdzmaksājuma neatliekamās aprūpes gadījumā mudina pacientus meklēt dārgāko neatliekamo palīdzību, nevis apmeklēt ģimenes ārstu.

25. Līdz šim valdības politika par budžeta griestu izmantošanu veselības sektora pareizā lieluma noteikšanai nav devusi gaidīto izmaksu taupīšanas efektu. Tā vietā pakalpojumu sniedzēji turpina nodrošināt aprūpi neefektīvā līmenī un pārslēdz izmaksas uz pacientiem un kredītu finansēšanu, radot bažas par taisnīgumu aprūpes pieejamībā un finansiālajā ilgtspējā. Kopējā veselības finansējuma augstā privātā daļa (48%) stipri ierobežo valdības efektivitāti finansiālās politikas izmantošanā veselības sektora racionalizācijas plānu īstenošanai. Tādējādi jebkurai nākotnē plānotai budžeta kapitalizācijai jāseko stingrai izmaksu dalības stratēģijai un racionalizācijas plānu izpildei, lai novērstu izmaksu pārslēgšanu uz pacientiem.

26. Veselības sektora efektivitātes un kvalitātes uzlabošanai Valdībai ieteicams uzņemties spēcīgu pārvaldes lomu, veicināt sektora racionalizācijas plāna izpildi un samazināt slimnīcu, nodaļu un gultu skaitu līdz salīdzināmo mazo valstu (piem., Slovēnijas) līmenim. Būtu lietderīgi veikt veselības aprūpes iestādēs strādājošā personāla produktivitātes analīzi un VM funkcionālu analīzi, lai noskaidrotu pareizā lieluma personālu. Sektora līmeņa efektivitāti var panākt vidējā termiņā, atbalstot šo racionalizācijas pasākumu ieviešanu ar izmaiņām pakalpojumu sniedzēju maksājumu un atbrīvojumu politikā, kā arī ar izlases ceļā noslēgtiem līgumiem ar veselības apdrošināšanas fondu. Līdzīgi kā Ungārijā, slimnīcās jāievieš cieši budžeta ierobežojumi ar stingru apjoma, cenas un deficīta kontroli. PVA sniedzējiem jāmaksā, pamatojoties uz veikuma kvalitāti (nevis apmeklējumu skaitu) un nosūtījumiem pie speciālistiem, bet maksājumi slimnīcām jāparedz, pamatojoties uz visefektīvāko slimnīcu izmaksām par vienību, kas noteiktas izmaksu analīzē. Jāpārskata atbrīvojumu politika.

Izglītība

27. Latvijā pastāv ievērojamas iespējas izglītības tēriņu efektivitātes palielināšanai, vienlaikus samazinot budžeta finansējumu un uzlabojot objektivitāti un darba tirgus būtiskumu. Latvija ir uzsākusi pāreju ar tādu izglītības sistēmu, ko raksturo salīdzinoši augsta veikspēja un aptvērums, bet zema efektivitāte. Demogrāfiskās pārmaiņas kopš pārejas sākuma ir novedušas pie vēl zemākas efektivitātes. Tajā pašā laikā decentralizācija un finansējuma dažādošana ir novedusi pie lielākas nevienlīdzības sekmēs pa rajoniem un skolām, un konkurence globālajā ekonomikā ir mainījusi nepieciešamību pēc prasmēm tādā veidā, kas padara daudzas izglītības programmas mazāk būtiskas šodienas darba tirgus vajadzībām.

28. Izglītības budžeta izmaksu galvenais virzītājs ir pasniedzēju un cita izglītības personāla izmaksas. Izglītība atbild par salīdzinoši augstu valdības tēriņu daļu, un IKP Latvijā pasniedzēju un pārējā izglītības personāla atlases un atdeves attiecības dēļ ir starp augstākajiem šajā reģionā. Izglītības tēriņu neefektivitāte turpinās pieaugt, un izglītības izdevumi paliks augsti, ja vien izglītības finansēšanā no budžeta netiks izdarītas fundamentālas izmaiņas no finanšu ieguldījuma (skolotāji) uz finanšu atdevi (skolēni). Izglītības finansēšanas pamata mainīšana šādā veidā varētu radīt nozīmīgas fiskālas priekšrocības, jo atļautu samazināt izglītības budžetus proporcionāli ļoti nozīmīgam uzņemto audzēkņu skaita samazinājumam, kas notiks tuvāko gadu laikā (caurmērā sasniedzot gandrīz 4% gadā nākamo piecu gadu laikā), turpinot samazināties skolas vecuma iedzīvotāju skaitam. Tas prasīs izšķirošu pasākumu kopumu, lai atļautu un motivētu uzlabotu efektivitāti un samazinātas personāla atlases

proporcijas. Šīs darbības jāpapildina ar citiem pasākumiem, lai apzinātu zemas veiktspējas skolas un palīdzētu tām uzlabot veiktspēju un uzlabotu izglītības būtiskumu, mainoties nepieciešamajām prasmēm.

29. Nepieciešamas tālejošas reformas pamata un vidējā izglītībā. Vissvarīgākais ir tas, ka pamata izglītības, vispārējās vidējās izglītības un vidējās profesionālās izglītības (tai skaitā vidējās profesionālās izglītības programmas, ko pašlaik pārvalda IZM un citas ierindas ministrijas) nepieciešams konsolidēt pašvaldību līmenī. Otrkārt, finansējuma pamatā jābūt atdevei (skolēniem), nevis ieguldījumam (skolotājiem), un jālikvidē visi centralizēti noteiktie ierobežojumi attiecībā uz klases lielumu, mācību slodzi un personāla atlases proporcijām, kā arī korekcijas par izmaksu izmaiņām atkarībā no klases lieluma, skolas lieluma un specializācijas. Katrai pašvaldībai jānodrošina vienota budžeta subsīdija par katru skolēnu, kas atšķiras tikai pēc izglītības līmeņa, ar vienu summu 1. – 9. klases skolēniem un citu summu 10. – 12. klases skolēniem.⁴ Pašvaldībām jāļauj pilnībā pārvaldīt šo līdzekļu izmantošanu, lai optimizētu efektivitāti un reakciju uz reģionāli nepieciešamajām prasmēm, tai skaitā pieņemot lēmumus par skolu un klašu apvienošanu, skolotāju un pārējā izglītības personāla izvietojumu, mācību slodzi, vispārējās un profesionālās vidējās izglītības ieguvēju apvienošanu, skolu uzturēšanu un izglītības iekārtu un materiālu nodrošināšanu.

30. Šie pasākumi varētu ļaut pašvaldībām atrast racionālākus veidus savu skolu konfigurēšanai un pārvaldīšanai, lai ar esošajiem resursiem efektīvi nodrošinātu valsts izglītības programmu un turpinātu to izmantot, ja demogrāfiskās tendences novedīs pie skolas vecuma iedzīvotāju skaita turpmākas samazināšanās. Izglītības kvalitātes atšķirību samazināšanai valdībai būtu jāatbalsta centralizēti pārvaldīti pasākumi skolēnu sekmju pārraudzībai, lai apzinātu tās skolas, kurās sekmes ir zemākas par valsts standartiem, un veiktu izglītojošu iejaukšanos šādu skolu sekmības palielināšanai līdz valsts standartiem.

31. Ja iespējams, būtu jāievirza vispārējās skolās bērni, kuri pašlaik mācās bērniem ar īpašām vajadzībām paredzētajās skolās. Bērniem ar smagu invaliditāti paredzēto skolu pārvalde un finansēšana būtu jānodrošina atsevišķi (varbūt kopā ar citām sociālajām programmām).

32. Šie efektivitātes apsvērumi un nepieciešamība atrast fiskālus ietaupījumus būtu jāatspoguļo jau 2008. gada budžetā pamata un vidējai izglītībai. Pirmais solis varētu būt pašreizējās budžeta aplokšnes aprēķināšana visām pamata un vidējās izglītības programmām, tai skaitā profesionālās vidējās izglītības programmām, ko pašlaik pārvalda IZM un citas ierindas ministrijas, bet izslēdzot bērniem ar smagu invaliditāti paredzētu skolu ar īpašām vajadzībām budžeta izmaksas. Tas jādara atsevišķi 1. – 9. klasei (un, ja iespējams, 1. – 4. un 5. – 9. klasei) un 10. – 12. klasei. Pēc tam iegūtā kopējā summa jādala ar attiecīgajās programmās uzņemto audzēkņu skaitu un tad šīs summas jāpiešķir pašvaldībām kā subsīdijas par katru audzēkni. Budžeta plānošanai šie pārvedumi jānosaka, pamatojoties uz plānoto uzņemto audzēkņu skaitu. Turpmāk nepieciešams koriģēt subsīdijas, lai atspoguļotu faktisko uzņemto audzēkņu skaitu, pamatojoties uz katra mācību gada sākumā noteiktā audzēkņu skaita rezultātiem. Daļu no ietaupījumiem, kas iegūti no šādas pārejas uz finansēšanu pēc skaita, varētu paturēt centralizēti pārvaldītām novērtēšanas, diagnostikas un ārstēšanas programmām.

33. Papildu reformas jāparedz arī augstākās izglītības iestāžu finansēšanā un pārvaldē. Konkrēti, finansēšana jāparedz, pamatojoties uz audzēkņu un absolventu skaita katrā augstskolā, un valdībai būtu jāpāriet uz budžeta uzturēšanu pēc studentu un absolventu skaita, paredzot vienādas summas par katru studentu plašās programmu kategorijās. Turklāt grupa iesaka paturēt daļu šo pasākumu rezultātā iegūto budžeta ietaupījumu centralizēti pārvaldītas kvalitātes pārraudzības atbalstam, neatkarīgu akreditācijas mehānismu un konkurences programmas izstrādāšanai, lai veicinātu izcilību un novatorismu. Visbeidzot, augstākās izglītības iestāžu pārvaldes konsolidācija starp fakultātem radītu papildu efektivitāti.

Sociālā aizsardzība un labklājība

⁴ Ja iespējams, būtu jāparedz atsevišķas summas 1. – 4. klases un 5. – 9. klases skolēniem, atzīstot atšķirīgās apmācības atšķirīgās izmaksas pa klasēm un priekšmetiem.

34. Vissvarīgākais fiskālā riska un potenciālo fiskālo ietaupījumu avots ir sistēmas sociālās apdrošināšanas nozare. Varas iestādes ir nobažījušas par to, ka straujās izmaiņas ilgā termiņā, kā arī ekonomiskās izaugsmes turpināšanās var pazemināt vidējās pensijas attiecībā pret vidējām algām. Lai risinātu šo problēmu, pensijas arvien vairāk tiek indeksētas atbilstoši algu pieaugumam – pašlaik indeksāciju piemēro 94% no sociālās apdrošināšanas budžeta finansēto pensiju, un sagaidāms, ka 2015. gadā tā pilnībā attieksies uz visām vecuma, apgādnieka zaudējuma un invaliditātes pensijām.

35. Algu indeksācijas politikas izvēle balstās uz sociāli politiskiem, nevis ekonomiskiem argumentiem. Šī pasākuma mērķis ir attiecināt Latvijas spēcīgās ekonomiskās izaugsmes priekšrocības uz visiem iedzīvotājiem un tādā veidā nodrošināt sistēmas atbalstu. Indeksējot pabalstus atbilstoši algu pieaugumam, politikas veidotāji parasti cenšas izvairīties no krasa pabalstu samazinājuma attiecībā pret strādājošo iedzīvotāju algām augstas ekonomiskās izaugsmes turpināšanās laikā, kas var likt pensijām izskatīties trūcīgām, izraisīt politiskas negācijas un novest pēc pieprasījuma pēc vēl populistiskākiem pasākumiem. Tomēr no tīri ekonomiska viedokļa ieguldītāja spekulatīvā kapitāla korekcija Latvijas NDC plāna darbības laikā ir pietiekama, lai palīdzētu uzturēt vienmērīgu patēriņu. Šo spekulatīvā kapitāla izaugsmi vēl pastiprina tīro pabalstu nodrošinājums nabadzības novēršanai un dažādotie ieņēmumi no privātiem ietaupījumu ieguldījumiem finansētā individuālā kontā.

36. Pēc starptautiskajiem standartiem tas šķiet pārmērīgi un var apdraudēt 1996. gada reformas rezultātā grūti izcīnīto fiskālo stabilitāti, it sevišķi ņemot vērā augošo līdzekļu daļu, kas nonāk privātos individuālos kontos, Lielākajā daļā PAYGO pensijas plānu, līdzīgi kā Latvijas NDC, lai gan algas pamats, no kura aprēķina izdienu, tiek indeksēts atbilstoši algas pieaugumam, kad saņēmējs pensionējas, pabalsti parasti tiek indeksēti tikai atbilstoši inflācijai vai inflācijas un algu pieauguma kombinācijai. Latvijas sistēmā pabalsti vispirms tiks pilnībā indeksēti atbilstoši cenu izmaiņām un tad papildus koriģēti par 50% algu pieauguma (kam var būt nepareiza ietekme uz pensiju pārmērīgu kompensēšanu, pat ņemot vērā algu pieaugumu). Neatkarīgu ekspertu izteiktajās finansiālajās prognozēs, visticamāk, nav ņemts vērā straujais algu pieaugums kopš 2001. gada. Ja straujais algu kāpums turpināsies, dāsnais indeksācijas mehānisms var pat radīt fiskālus riskus īsā līdz vidējā termiņā.

37. Papildu ietaupījumus var iegūt no pašvaldību maksāto GMI virzīšanas uzlabojumiem, dažādo mazo pabalstu konsolidācijas, slimības pabalstu ciešākas pārraudzības un sociālās labklājības sistēmas maksāto pabalstu revīzijas, lai nodrošinātu nedublēšanos. Lai gan ietaupījumi šajās jomās, domājams, var būt salīdzinoši nelieli, tie var kalpot sistēmas objektivitātes uzlabošanai un darba tirgus stimulu paplašināšanai. Valdība varētu vēlēties apsvērt arī esošās universālo ģimenes pabalstu sistēmas un citu bērnu dzemdēšanas veicināšanai paredzēto pabalstu pārskatīšanu, kas ir salīdzinoši dārgi un konstatēts, ka citās valstīs nav bijuši diezgan efektīvi mērķa sasniegšanai.

Lauksaimniecība

38. Pēc iestāšanās ES Latvija vairs neizmanto autonomu lauksaimniecības un lauku attīstības politiku, bet gan īsteno un pārvalda savu politiku ES Vienotās lauksaimniecības politikas ietvaros. Tādējādi Latvijas autonomija atbalsta nodrošinājuma un līmeņu korekcijā ir ierobežota.

39. Esošais finansiālais atbalsts Latvijas lauksaimniecības sektoram ar ES un nacionālo fondu palīdzību, rēķinot uz vienu strādājošo, vienu hektāru vai pēc jebkādiem citiem faktoriem, ir viens no zemākajiem visās ES dalībvalstīs. 2007. – 2013. gada laikā Latvija ir tiesīga saņemt 476 miljonus latu ienākumu atbalstam no Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (EAGF) un 728 miljonus latu no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (EAFRD). ES fondus papildina nacionālais atbalsts. 2007. gadā Lauksaimniecības ministrijas budžeta apjoms ir 296 miljoni latu, tai skaitā ienākošo EAGF fondu nepieciešamais iepriekšējais finansējums (līdz 14% apmērā no LM budžeta ar izdevumu atlīdzināšanu no ES budžeta nākamajā fiskālajā gadā), nacionālie fondi ES tiešo maksājumu (pārejas) “uzturēšanai” ar Papildu nacionālo tiešo maksājumu palīdzību (CNDP līdz 17% apmērā no LM 2007. gada budžeta) un reģistrētā Valsts palīdzība lauksaimniecības sektoram (ap 11% no 2007. gada budžeta).⁵ Papildu nacionālos resursus, lai gan tie nav atspoguļoti LM budžetā, piešķir tieši Finanšu

⁵ Nepieciešamais asignējums valsts finansējumam plānoto ES asignāciju finansēšanai 2007.- 2013. gadā sasniedz gada vidējo summu ap 32 miljonu latu apmērā. Tomēr Eiropas Komisija nav apstiprinājusi Valsts lauku attīstības